

Latvijas Republikas Senāts
SPRIEDUMS

Rīgā 2020.gada 22.decembrī

Tiesa šādā sastāvā: senatores Ieva Višķere, Vēsma Kakste, Veronika Krūmiņa

rakstveida procesā izskatīja administratīvo lietu, kas ierosināta, pamatojoties uz SIA „OC Finance” pieteikumu par Patērētāju tiesību aizsardzības centra 2017.gada 21.februāra lēmuma Nr.6-pk atcelšanu, sakarā ar SIA „OC Finance” kasācijas sūdzību par Administratīvās apgabaltiesas 2018.gada 26.novembra spriedumu.

Aprakstošā daļa

[1] Patērētāju tiesību aizsardzības centrs (turpmāk – Centrs) 2016.gada 16.septembrī veica pieteicējas SIA „OC Finance” distances pakalpojumu sniegšanas vietnē www.opencredit.lv norādītās informācijas atbilstības patērētāju tiesību aizsardzību regulējošo normatīvo aktu prasībām pārbaudi.

Uzskatot, ka patērētājiem piedāvāto kreditēšanas līgumu kopējās izmaksās ietilpst arī kredīta termiņa pagarināšanas izmaksas, Centrs konstatēja, ka pieteicēja patērētājiem piedāvā kreditēšanas līgumus ar Patērētāju tiesību aizsardzības likuma 8.panta 2.³daļai neatbilstošām kredīta kopējām izmaksām dienā, līdz ar to šīs izmaksas neesot samērīgas un neatbilstot godīgai darījumu praksei saskaņā ar minētā panta 2.²daļu. Ievērojot pārbaudē konstatēto, Centrs 2016.gada 16.septembrī uzsāka patērētāju kolektīvo interešu lietu par pieteicējas īstenotās komercprakses atbilstību Patērētāju tiesību aizsardzības likumam.

Administratīvais process iestādē noslēdzās ar Centra 2017.gada 21.februāra lēmumu Nr.6-pk (turpmāk – pārsūdzētais lēmums), ar kuru pieteicējai piemērota 17 000 *euro* soda nauda par negodīgas komercprakses īstenošanu.

[2] Nepiekrītot pārsūdzētajam lēmumam, pieteicēja vērsās tiesā.

[3] Administratīvā apgabaltiesa, izskatījusi lietu apelācijas kārtībā, ar 2018.gada 26.novembra spriedumu pieteicējas pieteikumu noraidīja. Apgabaltiesas spriedums, ievērojot pievienošanos rajona tiesas sprieduma motivācijai, pamatots ar turpmāk norādītajiem argumentiem.

[3.1] Patērētāju tiesību aizsardzības likuma 1.panta 9.punkta normas teksts norāda, ka jebkuras izmaksu pozīcijas izslēgšana no kredīta kopējām izmaksām patērētājam ir izņēmums.

Komisijas maksa par kredīta termiņa pagarināšanu pēc sava rakstura ir komisijas maksa par papildu pakalpojuma sniegšanu, proti, kredīta termiņa pagarināšanu. Līdz ar to šāda maksa ietilpst kredīta kopējās izmaksās līdzvērtīgi kā jebkura cita komisijas maksa, kas ir jāmaksā par pakalpojuma saņemšanu. Nevar arī piekrist pieteicējai, ka komisijas maksa par kredīta termiņa pagarināšanu ir uzskatāma par tādu maksājumu, kas kredīta devējam nav zināms.

[3.2] Ievērojot minēto, atzīstams, ka pieteicēja ilgstoši – 10 mēnešus – ir pārkāpusi Patērētāju tiesību aizsardzības likuma 8.panta 2.³daļas noteikumus, piedāvājot patērētājiem slēgt kreditēšanas līgumus, kuru izmaksas nav samērīgas un neatbilst godīgai darījumu praksei. Patērētājiem ir sarežģīti pārzināt kreditēšanas jomas specifisko regulējumu, tostarp pārbaudīt, vai kredīta pagarināšanas komisijas apmērs ir noteikts, ievērojot tiesību normu prasības. Turklāt kredīta pagarināšanas brīdī daudzi patērētāji atrodas situācijā, kurā tiem ir ierobežotas iespējas izvēlēties citu pakalpojumu sniedzēju un ir mazāk aizsargāti pret negodīgiem līguma noteikumiem. Pieteicēja šo situāciju ir izmantojusi savās interesēs. Tālab pieteicējas rīcība atzīstama par tādu, kas neatbilda profesionālajai rūpībai un būtiski negatīvi ietekmēja patērētāju ekonomisko rīcību. Par negatīvās ietekmes būtiskumu liecina lielais darījumu skaits – 16 085 darījumi, kuros nav ievērotas tiesību normu prasības, un patērētājiem nodarītais zaudējumu kopējais apmērs – 250 094 *euro*.

[3.3] Pieteicēja uzskata, ka soda naudas piemērošana nebija nepieciešama mērķa sasniegšanai, jo Centrs 2016.gada 26.oktobrī pieteicējai izsniedza speciālo atļauju (licenci) patērētāju kreditēšanas pakalpojumu sniegšanai uz nenoteiktu laiku ar nosacījumu – pienākumu novērst Centra konstatēto pārkāpumu. Līdz ar to pieteicēja bija spiesta mainīt komercpraksi, jo pretējā gadījumā pieteicējai varēja draudēt licences anulēšana. Tomēr licences izsniegšanas process ir nošķirams no Negodīgas komercprakses aizlieguma likuma 15.panta astotās daļas piemērošanas, jo katram procesam ir savs mērķis.

Tas, ka izmaiņas pieteicējas komercpraksē lielā mērā tika panāktas ar nosacījuma iekļaušanu licencē, ir ņemams vērā soda naudas noteikšanā kā fakts, kas liecina, ka pārkāpums ir pārtraukts. Tomēr tas ir tikai viens no apstākļiem, kam ir piešķirama nozīme, lemjot par soda naudas piemērošanu un tās apmēru. No tiesību normām arī neizriet, ka pārkāpuma pārtraukšana pati par sevi būtu pamats lietas izbeigšanai. Turklāt konkrētajā gadījumā arī konstatējams, ka pieteicējai tika dota iespēja iesniegt rakstveida apņemšanos par pārkāpuma pārtraukšanu, taču pieteicēja atteicās to darīt. Tāpat pieteicēja neuzsāka nekādas darbības, lai atlīdzinātu patērētājiem nodarītos zaudējumus.

[3.4] Nepamatots ir pieteicējas arguments, ka pārsūdzētais lēmums neatbilst tiesiskās noteiktības principam. Latvijas Alternatīvo finanšu pakalpojumu asociācijas vadlīnijās par 2015.gada 28.maijā pieņemto grozījumu Patērētāju tiesību aizsardzības likumā piemērošanu nav tāda tiesību normu interpretācijas apraksta, kādu vēlas pieteicēja. Turklāt vadlīniju esība pieteicējai varēja radīt maldīgu priekšstatu par tiesību normu interpretāciju ne ilgāk kā līdz 2016.gada 11.janvārim, kad Centrs puda skaidru viedokli par Patērētāju tiesību aizsardzības likuma 8.panta 2.³daļas piemērošanu kredīta pagarināšanas gadījumā. Kaut arī pieteicēja ir norādījusi arī uz nekonsekventu Centra viedokli par to, kā tieši ir aprēķināmas kredīta kopējās izmaksas patērētājam kredīta pagarināšanas gadījumā, tomēr tas nav bijis galvenais strīda priekšmets, jo pieteicēja konsekventi vispār nav piekritusi kredīta kopējās izmaksās patērētājam iekļaut arī kredīta pagarināšanas izmaksas. Tas, ka nozares pārstāvji ilgstoši iesaistījās sarunās ar Centru un Ekonomikas ministriju par tiesību normu interpretāciju, pats par sevi neliecina par jautājuma komplicētību, bet gan par tā ekonomisko nozīmīgumu, tostarp tāpēc, ka iestāžu viedoklis bija skaidrs.

[3.5] Pieteicējai piemērotā soda nauda ir samērīga, un nav saskatāms, ka, to nosakot, būtu pārkāpts vienlīdzības princips.

[4] Pieteicēja par minēto apgabaltiesas spriedumu iesniedza kasācijas sūdzību, kas pamatota ar turpmāk norādītajiem argumentiem.

[4.1] Tiesa nepareizi iztulkojusi Patērētāju tiesību aizsardzības likuma 1.panta 9.punktu, kļūdaini secinot, ka minētajā tiesību normā definētais jēdziens „kredīta kopējās izmaksas patērētājam” aptver arī komisiju par kredīta termiņa pagarināšanu. Tāda tiesību normu interpretācija, saskaņā ar kuru komisija par kredīta termiņa pagarināšanu nav iekļaujama kredīta kopējās izmaksās patērētājam, citstarp apstiprināta Eiropas Komisijas vadlīnijās Eiropas Parlamenta un Padomes 2008.gada 23.aprīļa Direktīvas 2008/48/EK par patēriņa kredītlīgumiem un ar ko atceļ Direktīvu 87/102/EEK (turpmāk – Direktīva 2008/48/EK) piemērošanai, no kuras ir aizgūts Latvijas nacionālajās tiesību normās iekļautais regulējums.

[4.2] Pieteicējai soda nauda piemērota tādā situācijā, kurā Patērētāju tiesību aizsardzības likuma normas skaidri nenoteica, ka, aprēķinot kredīta kopējās izmaksas patērētājam, ir jāņem vērā arī komisija par kredīta termiņa pagarināšanu. Nepamatoti ir tiesas secinājumi par to, ka Latvijas Alternatīvo finanšu pakalpojumu asociācijas vadlīniju saskaņošana pieteicējai nevarēja radīt palāvību, ka kredīta kopējās izmaksās patērētājam nav iekļaujamas kredīta pagarināšanas izmaksas. Nepareizi ir arī tiesas secinājumi par nekonsekvento Centra viedokli attiecībā uz to, kā aprēķināmi kredīta kopējo izmaksu patērētājam ierobežojumi kredīta pagarināšanas gadījumā, jo tiesa nav ņēmusi vērā, ka skaidra viedokļa neesība pieteicējai radīja objektīvus šķēršļus laikus ieviest nepieciešamās izmaiņas kredīta komisiju aprēķināšanā.

[4.3] Atzīstot pieteicējas īstenoto komercpraksi par neatbilstošu profesionālajai rūpībai, tiesa nav ņēmusi vērā pieteicējas iesaistīšanos ilgstošā dialogā ar Centru un Ekonomijas ministriju par Patērētāju tiesību aizsardzības likuma 8.panta 2.³daļas piemērošanu, izmantojot Latvijas Alternatīvo finanšu pakalpojumu asociācijas starpniecību, un to, ka Centrs pats ilgstoši nespēja sniegt skaidru viedokli šajā jautājumā. Apstākļos, kad Centra sniegtā informācija bija pretrunīga, pieteicējai nebija iespējams laikus ieviest nepieciešamās izmaiņas tās līgumos un informācijas tehnoloģiju sistēmā un apmācīt darbiniekus.

Savukārt, atzīstot, ka pieteicējas īstenotā komercprakse negatīvi ietekmējusi patērētāju ekonomisko rīcību, tiesa nav ņēmusi vērā, ka pirms vienošanās noslēgšanas par kredīta termiņa pagarināšanu patērētājiem bija pieejama informācija par komisijas apmēru kredīta termiņa pagarināšanas gadījumā un tātad – nodrošināta iespēja pieņemt uz informāciju balstītu un ekonomiski pamatotu lēmumu vai nu atmaksāt kredītu (tostarp pa daļām), vai pagarināt kredīta termiņu.

[4.4] Tiesa nav iztulkojusi Negodīgas komercprakses aizlieguma likuma 15.²panta pirmo daļu atbilstoši tās mērķim. No lietas apstākļiem izriet, ka pieteicēja faktiski ir tikusi sodīta par minētā likuma 15.¹pantā paredzētās rakstveida apņemšanās neiesniegšanu Centram. Tāpēc konkrētajos apstākļos soda naudas piemērošana pieteicējai nevar tikt atzīta ne par efektīvu, ne samērīgu, ne arī preventīvu.

[5] Centrs paskaidrojumos par kasācijas sūdzību lūdz to noraidīt.

Motīvu daļa

I

[6] Pieteicējas kasācijas sūdzības centrālais arguments ir tas, ka kredīta pagarināšanas izmaksas neietilpst kredīta kopējās izmaksās patērētājam. Līdz ar to primārais jautājums, kas ir izšķirams kasācijas kārtībā, ir, vai kredīta kopējās izmaksas patērētājam ietver arī kredīta pagarināšanas izmaksas.

[7] Jēdziena „kredīta kopējās izmaksas patērētājam” definīcija sniegta Patērētāju tiesību aizsardzības likuma 1.panta 9.punktā. Minētā tiesību norma likumā ieviesta atbilstoši Direktīvas 2008/48/EK 3.panta „g” punktam. Saskaņā ar šo direktīvas normu par kredīta kopējām izmaksām patērētājam uzskatāmas visas izmaksas, tostarp procenti, komisijas nauda, nodokļi un jebkādi citi maksājumi, kas patērētājam jāmaksā saistībā ar kredītņēmumu un kas ir kreditoram zināmi, izņemot notāra izmaksas.

Senāts lietā ar līdzīgiem apstākļiem, kurā arī bija strīds par kredīta kopējo izmaksu patērētājam tvērumu, vērsās Eiropas Savienības Tiesā ar prejudiciālajiem jautājumiem par minētās direktīvas 3.panta „g” punkta interpretāciju (*Senāta 2019.gada 12.septembra lēmums lietā Nr. SKA-1006/2019 (ECLI:LV:AT:2019:0912.A420186717.11.L)*). Pamatojoties uz minēto lūgumu sniegt prejudiciālo nolēmumu, Eiropas Savienības Tiesa 2020.gada 16.jūlijā pasludināja spriedumu lietā Nr. C-686/19 (*SIA „Soho Group”, ECLI:EU:C:2020:582*).

Eiropas Savienības Tiesa minētajā spriedumā norādīja, ka jēdziens „kredīta kopējās izmaksas patērētājam” ir autonomas Eiropas Savienības tiesību jēdziens, kurš visā tās teritorijā ir jāinterpretē vienādi (*sprieduma 38.–39.punkts*). Tiesa, atsaucoties uz tās iepriekš pieņemtajiem nolēmumiem, atgādināja, ka nolūkā nodrošināt augstu patērētāju aizsardzību likumdevējs Direktīvā 2008/48/EK ir paredzējis plašu minētā jēdziena definīciju, kas aptver visas izmaksas, kuras patērētājam jāmaksā saistībā ar kredītņēmumu un ir kreditoram zināmas, tostarp gan izmaksas, kas ir saistītas ar kredīta saņemšanu, gan izmaksas, kas ir saistītas ar tā lietošanu laika gaitā (*sprieduma 30.–33.punkts*). Aplūkojot konkrētās lietas apstākļus – proti, situāciju, kad kredīta pagarināšanas nosacījumi ir daļa no kredītņēmuma noteikumiem un nosacījumiem, par kuriem vienojas kredīta devējs un kredīta ņēmējs, – tiesa atzina, ka šādā situācijā kredīta pagarināšanas izmaksas ir uzskatāmas par kredīta devējam zināmām (tas ir, noteiktām vai nosakāmām) un tāpēc – atzīstamas par tādām izmaksām, kuras aptver jēdziens „kredīta kopējās izmaksas patērētājam” (*sprieduma 35.–36.punkts*). Izvērtējot jēdzienu „kredīta kopējās izmaksas patērētājam”, „kredīta kopsomma” un „kopējā summa, kas jāmaksā patērētājam” savstarpējo saistību, tiesa arī atzina par nepamatotu argumentu, ka ar kredīta pagarināšanu saistītās izmaksas nevarot ietilpt kredīta kopējās izmaksās patērētājam tā iemesla dēļ, ka kredītņēmuma noslēgšanas brīdī nav droši zināms, vai līgums tiks pagarināts (*sprieduma 37.–47.punkts*). Līdz ar to sprieduma noslēgumā tiesa secināja: jēdziens „kredīta kopējās izmaksas patērētājam” ir jāinterpretē tādējādi, ka šis jēdziens sevī ietver kredīta iespējamās pagarināšanas izmaksas gadījumā, ja, pirmkārt, konkrēti un precīzi noteikumi par kredīta iespējamu pagarināšanu, ieskaitot tā termiņu, ietilpst kredītņēmuma noteikumos un nosacījumos, par kuriem vienojas kredīta devējs un kredīta ņēmējs, un, otrkārt, ja šīs izmaksas kredīta devējam ir zināmas (*sprieduma 53.punkts*).

[8] Tādējādi no Eiropas Savienības Tiesas spriedumā lietā Nr. C-686/19 sniegtās Direktīvas 2008/48/EK 3.panta „g” punkta interpretācijas izriet skaidra atbilde, ka tādu kredītēšanas līgumu gadījumā, par kādiem ir strīds izskatāmajā lietā – proti, kuru nosacījumos un noteikumos, par kuriem, noslēdzot līgumu, vienojas kredīta devējs un kredītaņēmējs, citstarp ietilpst arī kredīta pagarināšanas noteikumi –, kredīta kopējās izmaksās patērētājam ietilpst arī kredīta pagarināšanas izmaksas. Līdz ar to pieteicējas kasācijas sūdzības argumenti, no kuriem izriet pretējs secinājums, nav pamatoti.

II

[9] Pieteicēja kasācijas sūdzībā izteikusi arī vairākus citus iebildumus pret pārsūdzēto spriedumu.

[10] No kasācijas sūdzībā norādītajiem argumentiem izriet pieteicējas uzskats, ka, pat ja tiesa izskatāmajā lietā secinātu, ka kredīta pagarināšanas izmaksas ietilpst kredīta kopējās izmaksās, pārsūdzētā lēmuma pieņemšanas brīdī tas nebija skaidri izsecināms no Patērētāju tiesību aizsardzības likuma normām. Proti, pieteicējas ieskatā, minētā likuma 8.panta 2.³ daļa nebija tik skaidri noformulēta, lai Centrs būtu tiesīgs pieteicējai piemērot soda naudu par neatbilstošu rīcību saistībā ar kredīta pagarināšanas izmaksu noteikšanu patērētājiem. Pamatojot šo viedokli, pieteicēja jo īpaši uzsver, ka pats Centrs ilgstoši neesot varējis noformulēt skaidru viedokli par minētās tiesību normas piemērošanu kredīta pagarināšanas gadījumā.

Senāts turpmāk norādīto apsvērumu dēļ minētos argumentus atzīst par nepamatotiem.

[11] Pieteicēja norāda, ka Latvijas Alternatīvo finanšu pakalpojumu asociācija (kuras biedre ir arī pieteicēja) 2015.gada jūlijā tās biedriem izstrādāja vadlīnijas par 2015.gada 28.maijā pieņemto grozījumu Patērētāju tiesību aizsardzības likumā piemērošanu. Minētajās vadlīnijās citstarp esot norādīts, ka, aprēķinot kredīta kopējās izmaksas patērētājam, neesot jāņem vērā maksājumi, kas kredīta devējam nav zināmi kredīta līguma noslēgšanas laikā, un kā viens no piemēriem šādiem maksājumiem minēts: „pagarināšanas maksas”. Vadlīniju projekts esot nosūtīts apstiprināšanai Centra Finanšu pakalpojumu uzraudzības daļas vadītājam, kurš 2015.gada 4.augusta elektroniskā pasta vēstulē esot apstiprinājis projekta atbilstību likuma grozījumiem.

No minētajiem apsvērumiem noprotams pieteicējas uzskats, ka Centra Finanšu pakalpojumu uzraudzības daļas vadītāja elektroniskā pasta vēstule asociācijas biedriem, tostarp pieteicējai, varēja radīt paļāvību, ka Patērētāju tiesību aizsardzības likuma normas par kredīta kopējām izmaksām patērētājam ir interpretējamās tādējādi, ka tajās nav iekļaujamas kredīta pagarināšanas izmaksas. Senāts šādam viedoklim nepiekrīt.

Kā konsekvēnti atzīts Senāta praksē, vērtējot to, vai konkrētajā gadījumā ir konstatējama aizsargājama tiesiskā paļāvība, jāpārbauda, vai tiešām ir bijis iestādes skaidrs un beznosacījuma apsoliņums, kas personai varēja radīt pamatotu paļāvību, vai persona uz šo apsoliņumu ir paļāvusies un vai personas paļāvība ir aizsardzības vērtā (piemēram, *Senāta 2008.gada 14.februāra sprieduma lietā Nr. SKA-34/2008 (A42231904) 15.punkts*, *2016.gada 14.septembra sprieduma lietā Nr. SKA-461/2016 (A43017613) 16.punkts*, *2020.gada 14.februāra sprieduma lietā Nr. SKA-160/2020 (ECLI:LV:AT:2020:0214.A420302514.4.S) 12.punkts*). Tātad vispirms ir jāpārbauda, vai iestāde ir raisījusi personā pamatotas cerības uz

kādu konkrētu tiesisko seku iestāšanos nākotnē vai citu leģitīmu pozīciju – proti, sniegusi precīzus, beznosacījuma un saskaņotus solījumus (sal. *Senāta 2017.gada 28.februāra sprieduma lietā Nr. SKA-706/2017 (A420193416) 21.punkts, 2020.gada 14.jūlija sprieduma lietā Nr. SKA-278/2020 (ECLI:LV:AT:2020:0714.A420355016.8.S) 14.punkts, Briede J. Administratīvā procesa likuma 10.panta komentārs. Grām.: Administratīvā procesa likuma komentāri. A un B daļa. Briede J. (Zin. red.) Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2013, 169.lpp.*).

Vērtējot, vai strīdus elektroniskā pasta vēstulē ir skaidrs un beznosacījuma apsolījums par konkrētu tiesību normu interpretāciju, uz kuru pieteicēja kā asociācijas biedre varēja paļauties nākotnē, ņemams vērā, ka ne Patērētāju tiesību aizsardzības likuma, ne Ministru kabineta 2006.gada 1.augusta noteikumu Nr. 632 „Patērētāju tiesību aizsardzības centra nolikums”, ne arī kāda cita ārējā normatīvā akta normās nav noteikta Centra kompetence saskaņot asociācijas, kurā apvienojušies konkrētu nozari pārstāvoši komercprakses īstenotāji, izstrādātās vadlīnijas komercprakses īstenošanai. Tālab situācijā, kad publisko tiesību normas Centram nemaz neparedz funkciju saskaņot komercprakses īstenotāju izstrādātās vadlīnijas, apstākļi, ka konkrēts Centra darbinieks pēc asociācijas lūguma ir pārbaudījis asociācijas izstrādātās vadlīnijas un norādījis, ka tās kopumā atbilst patērētāju tiesību aizsardzību regulējošajām tiesību normām, pats par sevi nevar tikt vērtēts kā visa Centra vārdā izteikts viedoklis par to, ka tiesību normas ir piemērojamas tieši tādā veidā, kā atspoguļots asociācijas vadlīnijās.

Konkrētā gadījuma kontekstā par to arī neliecina ne strīdus vēstules forma, ne saturs. Proti, tā ir elektroniskā pasta vēstule, kas ir sūtīta no konkrēta Centra darbinieka – Finanšu pakalpojumu uzraudzības daļas vadītāja – elektroniskā pasta adreses (nevis Centra oficiālās elektroniskā pasta adreses), atbildot uz asociācijas pārstāves elektroniskā pasta vēstulē izteikto lūgumu „apskatīties vadlīnijas un sniegt par tām komentārus”, un tajā norādīts, ka asociācijas vadlīniju projektā „pa lielam viss ir kārtībā” (*lietas 1.sēj. 48.–52.lp.*). Šādi konkrēto vēstuli raksturojošie apstākļi paši par sevi neliecina ne par to, ka vēstulē norādītais viedoklis būtu uzskatāms par visa Centra vārdā sniegtu viedokli, ne arī par to, ka konkrētais Centra darbinieks būtu detalizēti iedziļinājies ikvienā vadlīnijās aplūkotajā jautājumā, kas var radīt potenciālos strīdus, un apsvēris visas iespējamās situācijas, kādās piemērojamas Patērētāju tiesību aizsardzības likumā grozītās normas, kā arī to piemērošanas nianšes. Šajā sakarā jo īpaši būtiski paturēt prātā, ka kredīta pagarināšanas izmaksas ir tikai viens no jautājumiem, kas ir skarts asociācijas izstrādātajās vadlīnijās, un asociācija, nosūtot Centram vadlīniju projektu, nav uzdevusi nevienu konkrētu jautājumu saistībā ar jēdziena „kredīta kopējās izmaksas patērētājam” tvērumu kontekstā ar kredīta pagarināšanas izmaksām. Tādējādi nav pamata uzskatīt, ka strīdus vēstulē paustais viedoklis, ka vadlīnijas kopumā ir atzīstamas par atbilstošām Patērētāju tiesību aizsardzības likumā pieņemtajiem grozījumiem, konkrēti un tieši attiektos arī uz jautājumu, vai kredīta kopējās izmaksas patērētājam ir iekļaujamas arī kredīta pagarināšanas izmaksas.

Līdz ar to konkrētajos apstākļos nav saskatāms, ka Centra Finanšu pakalpojumu uzraudzības daļas vadītāja elektroniskā pasta vēstulē būtu pausts tāds viedoklis, kas asociācijas biedriem varēja radīt paļāvību, ka Patērētāju tiesību aizsardzības likuma normas par kredīta kopējām izmaksām patērētājam ir interpretējamas tādā veidā, ka tajās nav iekļaujamas kredīta pagarināšanas izmaksas. Turklāt, Senāta ieskatā, to apzinājās arī pati asociācija, jo, kā izriet no lietas materiāliem, asociācija 2015.gada 9.decembrī vērsās Centrā ar visam Centram (nevis kādam konkrētam tā darbiniekam) adresētu vēstuli, kurā lūdza sniegt viedokli par asociācijas izstrādāto vadlīniju saturu (sk. *asociācijas skaidrojumu lietas 1.sēj. 36.–40.lp. un Centra 2016.gada 11.janvāra atbildes vēstuli lietas 1.sēj. 55.lp.*).

[12] Šajā sakarā Senāts arī uzskata par pamatotu vērst pieteicējas uzmanību, ka Administratīvā procesa likumā ir paredzēts speciāls institūts, ar kura palīdzību persona var noskaidrot kompetentās iestādes viedokli par to, kā konkrētajos faktiskajos apstākļos ir piemērojamas tiesību normas – proti, uzziņas institūts (*Administratīvā procesa likuma 98.–101.pants*). Tieši kompetentās iestādes sniegta uzziņa ir tas tiesību institūts, kuram likumdevējs ir piešķīris visaugstāko aizsardzību tiesiskās paļāvības kontekstā. Proti, likumdevējs paredzējis, ka uzziņa personai garantē drošību, ka tās paļāvība uz iestādes izteikumu ir aizsargājama, un, kuru saņemot, persona var plānot savu rīcību, nebaidoties, vai ir pareizi sapratusi tiesību normas. Savukārt tad, ja persona izvēlas savas tiesības uz uzziņu neizmantojot, tai ir jārēķinās, ka strīda gadījumā tās paļāvība uz iestādes sniegtu izteikumu var arī netikt atzīta kā pamatota (*Senāta 2020.gada 14.jūlija sprieduma lietā Nr. SKA-278/2020 (ECLI:LV:AT:2020:0714.A420355016.8.S) 13., 14. un 17.punkts, un tajā norādītā judikatūra un tiesību doktrīna*).

Kā redzams no Administratīvā procesa likuma 98.panta trešās daļas 2.punkta un 100.panta 5.punkta, būtiska uzziņas raksturojošā pazīme ir konkrētība – proti, personai iesniegumā par uzziņu ir jānorāda konkrēts jautājums, atbilde uz kuru ir atkarīga no personas aprakstīto faktu juridiska vērtējuma, bet iestādei uzziņā ir jāietver atbilde uz šo jautājumu. Šis princips ir attiecināms arī gadījumiem, kad iestāde izteikumu, kas personā modinājis pamatotas cerības uz kādām tiesībām vai citu leģitīmu pozīciju, sniegusi ne tikai uzziņas, bet arī kādā citā formā. Proti, jo konkrētāku jautājumu persona uzdod iestādei un jo konkrētu atbildi personai sniedz iestāde, jo vairāk ir aizsargājama personas paļāvība uz iestādes doto apsoliājumu par konkrētu tiesisko seku iestāšanās nākotnē. Izskatāmajā situācijā, kā jau minēts, ne Latvijas Alternatīvo finanšu pakalpojumu asociācija, kuras biedre ir pieteicēja, ne arī pati pieteicēja nebija izvēlējušās vērsties Centrā ar konkrētu jautājumu par kredīta pagarināšanas izmaksu iekļaušanu kredīta kopējo izmaksu patērētājam aprēķinā, kaut arī no pieteicējas kā pietiekami informētas komercprakses īstenotājas patērētāju kreditēšanas jomā (un asociācijas kā vairāku šādu komercprakses īstenotāju pārstāves) būtu saprātīgi sagaidāma tieši šāda rīcība, ja komercprakses īstenotājiem par minēto jautājumu bija neskaidrības. Izšķiroties neizmantojot pieejamos tiesiskos līdzekļus, lai saņemtu tādu Centra sniegtu skaidru izteikumu, kas pieteicējai nākotnē varētu radīt pamatotu paļāvību, pieteicējai bija jārēķinās ar tai iespējami nelabvēlīgām sekām.

[13] Lietā nav strīda, ka skaidru izteikumu par to, ka kredīta kopējās izmaksās patērētājam ir iekļaujamas arī kredīta pagarināšanas izmaksas, Centrs pauda īsi pēc 2015.gada 28.maijā pieņemto grozījumu Patērētāju tiesību aizsardzības likumā spēkā stāšanās – proti, 2016.gada 11.janvārī, atbildot uz Latvijas Alternatīvo finanšu pakalpojumu asociācijas 2015.gada 9.decembra vēstuli, kurā bija lūgts sniegt viedokli par asociācijas izstrādāto vadlīniju saturu (*lietas I.sēj. 55.lp.*).

Tomēr pieteicēja argumentē, ka no minētās vēstules sagatavošanas brīža līdz pārsūdzētā lēmuma pieņemšanas brīdim Centrs vēl vairākas reizes mainīja viedokli par to, kā ir aprēķināmi kredīta kopējo izmaksu ierobežojumi kredīta pagarināšanas gadījumā. Minētā iemesla dēļ pieteicēja objektīvi neesot varējusi nodrošināt izmaiņu izdarīšanu tās informācijas tehnoloģiju sistēmās un tipveida līgumos, apmācīt darbiniekus, kā arī veikt citas nepieciešamās darbības, lai patērētājiem piedāvātu tādas kreditēšanas līgumus, kādus par pareiziem uzskata Centrs, jo šādu izmaiņu izdarīšanai pēc katras Centra viedokļa maiņas esot nepieciešams laiks.

Senāts piekrīt apgabaltiesai, ka minētie argumenti nav tādi, kas pamatotu, ka Centrs dažādos laika periodos bija paudis neskaidru vai savstarpēji pretrunīgu viedokli par to, vai kredīta kopējās izmaksās patērētājam ir vai nav iekļaujamas kredīta pagarināšanas izmaksas. No 2016.gada 11.janvāra, kad Centrs vēstulē asociācijai norādīja, ka kredīta kopējās izmaksās patērētājam ir iekļaujamas kredīta pagarināšanas izmaksas, Centra viedoklis par minēto jautājumu ir bijis pilnībā skaidrs un no minētā brīža nav mainījies. Tas, ka laikā no 2016.gada janvāra līdz 2017.gada februārim, kad tika pieņemts pārsūdzētais lēmums, Centrs dažādās vēstulēs un publiski pieejamos informācijas avotos bija norādījis atšķirīgus veidus, kā tieši ir aprēķināmi kredīta kopējo izmaksu ierobežojumi kredīta pagarināšanas gadījumā, pats par sevi nenozīmē, ka pieteicēja varēja paļauties, ka netiks sodīta, ja kredīta kopējo izmaksu patērētājam aprēķinā vispār neiekļaus kredīta pagarināšanas izmaksas. Šajā sakarā arī norādāms, ka kredīta pagarināšanas izmaksu noteikšana ietilpst tieši pieteicējas kā komercsabiedrības, kas īsteno komercpraksi patērētāju kreditēšanas jomā, kompetencē. Tāpēc pieteicējai pastāvēja iespēja noteikt arī tādas kredīta pagarināšanas izmaksas, kuras iekļaujot kredīta kopējo izmaksu patērētājam aprēķinā netiktu pārsniegts pat patērētājiem labvēlīgākais kredīta kopējo izmaksu ierobežojuma apmērs. Savukārt, ja pieteicēja šādas – savai komercdarbībai neizdevīgākas – kredīta pagarināšanas izmaksas nevēlējās noteikt, pieteicēja minētās izmaksas arī varēja noteikt, pamatojoties uz tādu kredīta kopējo izmaksu patērētājam aprēķina metodi, kādu uzskatīja par atbilstošāko tiesību normām, un risināt strīdu ar Centru tieši par šo jautājumu. Pieteicējas norādītie apsvērumi par nepieciešamību ieguldīt laiku un citus resursus, lai patērētājiem piedāvātu kreditēšanas līgumus ar tādām kredīta pagarināšanas izmaksām, kādas Centrs uzskatītu par atbilstošām tiesību normām, paši par sevi nepamato, kāpēc pieteicēja pēc 2015.gada 28.maija grozījumu Patērētāju tiesību aizsardzības likumā spēkā stāšanās ieņēma pasīvu pozīciju, kredīta pagarināšanas izmaksas vispār neiekļaujot kredīta kopējo izmaksu patērētājam aprēķinā.

[14] Senāts nekonstatē arī citus apstākļus, kuru dēļ būtu pamats secināt, ka pārsūdzētā lēmuma pieņemšanas brīdī Patērētāju tiesību aizsardzības likuma normas nebija pietiekami skaidras, lai pieteicējai piemērotu soda naudu par minētā likuma 8.panta 2.³daļai neatbilstošu rīcību saistībā ar kredīta pagarināšanas izmaksu noteikšanu patērētājiem.

Pieteicēja kasācijas sūdzībā pamatoti norādījusi, ka atbilstoši Latvijas Republikas Satversmes 90.pantā ietvertajiem tiesību normu kvalitātes kritērijiem ikvienai tiesību normai jābūt pieejamai, kā arī pietiekami skaidrai un paredzamai (piemēram, *Satversmes tiesas 2006.gada 20.decembra sprieduma lietā Nr. 2006-12-01 16.punkts, 2011.gada 30.marta sprieduma lietā Nr. 2010-60-01 15.2.punkts, 2019.gada 21.februāra sprieduma lietā Nr. 2018-10-0103 13.1.punkts*). Tomēr jāņem vērā, ka tiesību normas skaidrība un paredzamība ir vērtējama, pamatojoties uz šīs normas interpretāciju. Proti, tiesību norma pamatā atzīstama par neskaidru tad, ja ar interpretācijas metožu palīdzību nav iespējams noskaidrot tās patieso jēgu (piemēram, *Satversmes tiesas 2011.gada 30.marta sprieduma lietā Nr. 2010-60-01 15.2.punkts, 2019.gada 21.februāra sprieduma lietā Nr. 2018-10-0103 13.1.punkts*). Tas acīmredzami nav izskatāmais gadījums, jo Eiropas Savienības Tiesa spriedumā lietā Nr. C-686/19, izmantojot interpretācijas metodes, ir noskaidrojusi Direktīvā 2008/48/EK ietvertā jēdziena „kredīta kopējās izmaksas patērētājam” saturu (kas atbilstoši minētajai direktīvai ieviests arī Patērētāju tiesību aizsardzības likumā), atzīstot, ka tas citstarp aptver kredīta pagarināšanas izmaksas. Šajā sakarā par nepamatotu atzīstams arī pieteicējas viedoklis, ka pretējs secinājums – proti, ka kredīta kopējās izmaksās patērētājam tomēr nav iekļaujamas

kredīta pagarināšanas izmaksas – izrietēja no Eiropas Komisijas vadlīnijām Direktīvas 2008/48/EK piemērošanai, un tālab varēja pieteicējai radīt paļāvību par to, kā ir interpretējama Patērētāju tiesību aizsardzības likuma 8.panta 2.³daļa.

Senāts lietā Nr. SKA-1006/2019 nolēma uzdot prejudiciālos jautājumus Eiropas Savienības Tiesai citstarp tieši tāpēc, ka no minētajām vadlīnijām izriet, ka kredīta kopējās izmaksas patērētājam aptver arī kredīta pagarināšanas izmaksas, ko apstiprināja arī Eiropas Savienības Tiesa, atbildot uz prejudiciālo jautājumu.

Citādu secinājumu neliek izdarīt arī tas, ka jēdziena „kredīta kopējās izmaksas patērētājam” tvērums galīgi noskaidrots tikai izskatāmās lietas tiesvedības gaitā. Kā atzinusi Satversmes tiesa, šaubas par definīcijas robežām pašas par sevi vēl nepadara attiecīgo jēdzienu par nesaprotamu un neskaidru, un tieši tiesas uzdevums ir interpretācijas ceļā šīs šaubas kliedēt (*Satversmes tiesas 2008.gada 16.decembra sprieduma lietā Nr. 2008-09-0106 7.3.punkts*). Tālab tas, ka konkrēta jēdziena saturs galīgi tiek noskaidrots tiesā, pats par sevi neliecina par netipisku situāciju, kuras dēļ konkrētā jēdziena saturs pirms tiesvedības noslēgšanās būtu atzīstams par neskaidru vai nesaprotamu.

[15] Pieteicēja kasācijas sūdzībā arī nepiekrīt apgabaltiesas secinājumam, ka pieteicēja, piedāvājot patērētājiem kreditēšanas līgumus ar Patērētāju tiesību aizsardzības likuma 8.panta 2.³daļai neatbilstošām kredīta kopējām izmaksām patērētājam, ir īstenojusi profesionālajai rūpībai neatbilstošu komercpraksi, kas būtiski negatīvi ietekmējusi patērētāju ekonomisko rīcību.

Pieteicēja norāda, ka tiesa, atzīstot tās komercpraksi par neatbilstošu profesionālajai rūpībai, neesot ņēmusi vērā pieteicējas ilgstošos centienus ar Latvijas Alternatīvo finanšu pakalpojumu asociācijas starpniecību noskaidrot Centra un Ekonomikas ministrijas viedokli jautājumā par Patērētāju tiesību aizsardzības likuma 8.panta 2.³daļas piemērošanu attiecībā uz kredīta pagarināšanas izmaksām. Tomēr Senāts jau iepriekš šajā spriedumā atzina, ka jau sākot no 2016.gada janvāra Centrs bija paudis skaidru un konsekventu viedokli par minētajā tiesību normā lietotā jēdziena „kredīta kopējās izmaksas patērētājam” tvērumu, proti, to, ka minētais jēdziens aptver arī kredīta pagarināšanas izmaksas. Savukārt tas, ka līdz pārsūdzētā lēmuma pieņemšanas brīdim vēl saglabājās zināmas neskaidrības par to, kā tieši ir aprēķināmas kredīta kopējās izmaksas patērētājam kredīta pagarināšanas gadījumā, pats par sevi nenozīmē, ka par atbilstošu būtu atzīstama pieteicējas rīcība, kredīta kopējo izmaksu patērētājam aprēķinā vispār neiekļaujot kredīta pagarināšanas izmaksas. Šāda pieteicējas rīcība acīmredzami neliecina par tādu rūpību, ko no patērētāju kreditēšanas nozares profesionāļa pamatoti varētu sagaidīt patērētājs, jo ir saprātīgi pieņemt, ka nozares profesionālis ievēros konkrētajai komercdarbības nozarei izvirzītās prasības (sal. *Senāta 2019.gada 29.novembra sprieduma lietā Nr. SKA-438/2019 (ECLI:LV:AT:2019:1129.A420201516.5.S) 8.punkts*). Tālab Senāts nekonstatē apgabaltiesas pieļautas kļūdas, tiesai atzīstot, ka pieteicējas īstenotā komercprakse neatbilda profesionālajai rūpībai.

Pieteicēja arī argumentē, ka tiesa, atzīstot pieteicējas komercpraksi par patērētāju ekonomisko rīcību negatīvi ietekmējošu, neesot ņēmusi vērā, ka patērētājiem, pirms vienošanās par kredīta pagarināšanu noslēgšanas, bija pieejama visa nepieciešamā informācija (tostarp informācija par kredīta pagarināšanas komisijas maksu), lai pieņemtu uz informāciju balstītu lēmumu vai nu par kredīta atmaksu noteiktajā termiņā, vai tā termiņa pagarināšanu. Tomēr Senāts nesaskata, ka šie argumenti paši par sevi ļautu izdarīt secinājumu, ka pieteicējas īstenotā komercprakse nav būtiski negatīvi ietekmējusi patērētāju ekonomisko rīcību saistībā ar

darījumu (proti, izvēles izdarīšanu attiecībā uz kredīta pagarināšanu). Jāņem vērā, ka pieteicēja patērētājiem piedāvāja iespēju pagarināt kredīta termiņu, par šo pakalpojumu maksājot lielāku komisijas maksu, nekā pieļāva tiesību normas, kaut arī, kā jau minēts, patērētāji no pieteicējas kā patērētāju kreditēšanas nozares profesionāļa saprātīgi varēja sagaidīt, ka visi ar kredītu saistītie maksājumi ir noteikti atbilstoši tiesību normām. Tālab, pat ja patērētājiem bija pieejama informācija par kredīta pagarināšanas komisiju, patērētājiem būtībā nebija zināms, ka tā neatbilst tiesību normās noteiktajiem kredīta kopējo izmaksu ierobežojumiem. Tas nozīmē, ka patērētājiem, nonākot situācijā, kurā tie nevarēja atmaksāt saņemto kredītu, faktiski bija jāizdara izvēle starp kredīta atmaksu noteiktajā termiņā vai arī kredīta termiņa pagarināšanu, par to maksājot lielāku komisijas maksu, nekā pieļāva tiesiskais regulējums. Šajā kontekstā arī nevar ignorēt, ka vidusmēra patērētājs, kurš nonāk šādā situācijā, ar lielu varbūtība ir persona, kas atrodas finansiālās grūtībās un kuras faktiskās iespējas izdarīt vienu vai otru no minētajām izvēlēm būtībā ir ierobežotas, jo tai gluži vienkārši nav finanšu līdzekļu, ar kuriem kredītu atmaksāt. Šādos apstākļos Senāts nesaskata pamatu atzīt par nepareizu apgabaltiesas secinājumu, ka pieteicējas īstenotā komercprakse ir negatīvi ietekmējusi patērētāju ekonomisko rīcību.

[16] Pieteicēja kasācijas sūdzībā argumentē, ka apgabaltiesa Negodīgas komercprakses aizlieguma likuma 15.²panta pirmo daļu ir iztulkojusi neatbilstoši tās mērķim.

Protī, pieteicēja norāda, ka tā 2016.gada 7.oktobra vēstulē Centram bija apņēmusies labprātīgi ieviest Centra prasītās izmaiņas saistībā ar kredīta pagarināšanas komisiju noteikšanu. Turklāt 2016.gada 26.oktobrī Centrs pieņēma lēmumu par speciālās atļaujas (licences) izsniegšanu pieteicējai patērētāju kreditēšanas pakalpojumu sniegšanai uz nenoteiktu laiku ar nosacījumu, ka pieteicēja novērsīs izskatāmajā lietā Centra konstatēto pārkāpumu. Līdz 2016.gada 30.oktobrim pieteicēja visas Centra prasītās izmaiņas bija labprātīgi ieviesusi. Neskatoties uz minēto, Centrs 2016.gada 26.septembrī nosūtīja pieteicējai vēstuli, kurā aicināja pieteicēju rakstveidā apņemties līdz 2016.gada 30.oktobrim izdarīt izmaiņas kredīta pagarināšanas komisijas apmēros un aprēķināšanas kārtībā. Minēto apstākļu dēļ pieteicēja uzskata, ka Centrs pieteicējai soda naudu faktiski piemērojis par rakstveida apņemšanās neiesniegšanu. Tālab lēmums par soda naudas piemērošanu pieteicējai neesot ne efektīvs, ne samērīgs, ne arī preventīvs.

Senāts minētos argumentus atzīst par nepamatotiem. Tas, ka pieteicēja Centram bija norādījusi, ka tā apņemas nodrošināt komercprakses atbilstību Patērētāju tiesību aizsardzības likuma 8.panta 2.³daļai, būtībā ir vērtējams kā informācijas sniegšana Centram par pieteicējas plāniem komercprakses īstenošanā nākotnē. Līdz ar to Centrs pamatoti prasīja pieteicējas apsolvējuma izteikšanu likumā noteiktajā formā un kārtībā.

Savukārt licencē ietvertais nosacījums, kā to pareizi norādījusi apgabaltiesa, attiecas uz citu administratīvo procesu, kuram ir atšķirīgs mērķis. Protī, licencē ietvertais nosacījums par nepieciešamību novērst Centra konstatēto pārkāpumu ir vērsts uz nākotni – ar šā nosacījuma ietveršanu licencē pieteicējai būtībā ir darīts zināms, ka gadījumā, ja tā pārkāpumu nenovērsīs, tā nākotnē vispār nevarēs sniegt kreditēšanas pakalpojumus patērētājiem. Taču tas pats par sevi nenozīmē, ka pieteicēja tikusi atbrīvota no pienākuma izbeigt pagātnē izdarīto pārkāpumu, kas konstatēts tieši izskatāmā administratīvā procesa ietvaros, vai ka pieteicēja varēja paļauties, ka tai par šo pārkāpumu netiks piemērota soda nauda, ja tā izvēlēsies neizmantojot Negodīgas komercprakses aizlieguma likuma 15.¹pantā paredzēto iespēju iesniegt Centram rakstveida apņemšanos. Tālab Senāts nesaskata, ka, piemērojot pieteicējai soda naudu, nebūtu sasniegts

Negodīgas komercprakses aizlieguma likuma 15.²panta pirmās daļas mērķis – tieši pretēji, šāds lēmums pieņemts citstarp tieši tāpēc, lai pieteicēja turpmāk apzinātos, ka tiesību normu pārkāpumi patērētāju tiesību aizsardzības jomā nav pieļaujami, un, šādā aspektā raugoties, pārsūdzētais lēmums ir gan efektīvs, gan samērīgs, gan arī preventīvs.

III

[17] Rezumējot minēto, pieteicēja kasācijas sūdzībā nav norādījusi tādas apgabaltiesas pieļautus materiālo vai procesuālo tiesību normu pārkāpumus, kas būtu pamats pārsūdzētā sprieduma atcelšanai. Līdz ar to pārsūdzētais apgabaltiesas spriedums atstājams negrozīts, bet pieteicējas kasācijas sūdzība noraidāma.

Rezolutīvā daļa

Pamatojoties uz Administratīvā procesa likuma 348.panta pirmās daļas 1.punktu un 351.pantu, Senāts

nosprieda

Atstāt negrozītu Administratīvās apgabaltiesas 2018.gada 26.novembra spriedumu, bet SIA „OC Finance” kasācijas sūdzību noraidīt.

Spriedums nav pārsūdzams.

(paraksts)
I. Višķere

(paraksts)
V. Kakste

(paraksts)
V. Krūmiņa

NORAKSTS PAREIZS

Senāta Administratīvo lietu departamenta

senatore

Rīgā 2020.gada 22.decembrī

I. Višķere

PARAKSTĪTS AR DROŠU ELEKTRONISKO PARAKSTU UN SATUR LAIKA ZĪMOGU